

**TANQIDIY QARASH VA FIKRLAR RIVOJIDA ADABIYOT, SAN'AT
VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALAR ROLI**

Boltaboyev Abdug'ani Mamirovich

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti

O'qituvchisi

Tanqidiy fikrlash - bu "odamga o'ziga taklif qilingan nuqtai nazar yoki xatti-harakatlar to'g'risida to'g'ri xulosa chiqarishga imkon beradigan aqliy faoliyatning alohida turi"

"Tanqidiy fikrlash - bu bayonotlar yoki bayonotlar tizimini ularning qabul qilingan faktlar, me'yorlar yoki qadriyatlarga nomuvofiqligini aniqlash uchun tekshirishga qaratilgan aqliy harakatlar ketma-ketligi. ...Tanqidiy fikrlash darajalari mavjud bo'lib, ularning har biri mantiqiy va kognitiv komponentlarning turli nisbatlari bilan tavsiflangan o'ziga xos argumentatsiya turiga ega: 1) empirik daraja – faktlarni tanqidiy tekshirish; 2) nazariy daraja - nazariyalarni tanqidiy tekshirish; 3) meta-nazariy daraja - me'yorlar va qadriyatlarining tanqidiy sinovi"

"Tanqidiy fikrlashning asosiy xususiyatlaridan biri bu transsendental aks ettirishning ajralmas mavjudligi bo'lib, u fikrlash sub'ektidan ongni tafakkurning qaysi funksiyalari uchun: qadriyatlarga yo'naltirilganlik uchun, bilish uchun yoki maqsadga erishish uchun vositalarni izlash uchun foydalanilganligi haqida o'z-o'zidan hisobot berishni talab qiladi"

"Tanqidiy fikrlash o'z aqliy faoliyati, tushunchalar, mulohazalar, xulosalar, savollar bilan ishlash qobiliyati, analitik faoliyat qobiliyatini rivojlantirish, shuningdek, boshqa odamlarning o'xshash imkoniyatlarini baholash qobiliyatini aks ettirish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Tanqidiy fikrlash odatda amaliy yo'nalishga ega.

Shu sababli, uni fikrlash konteksti va fikr yuritish sub'ektining individual xususiyatlariga qarab va doirasida ko'rib chiqiladigan amaliy mantiq shakli sifatida talqin qilish mumkin"

"Tanqidiy fikrlash mexanizmi fikrlash va argumentatsiya jarayonini belgilovchi aqliy operatsiyalarni o'z ichiga oladi: maqsad qo'yish, muammoni aniqlash, gipotezalarni ilgari surish, dalillar keltirish, ularni asoslash, oqibatlarini bashorat qilish, muqobil nuqtai nazarlarni qabul qilish yoki qabul qilmaslik. U murakkab va noaniq vaziyatlar va muammolarni sintez qilish, tahlil qilish va baholash uchun asosiy intellektual ko'nikmalarni (bilim va tushunish) qo'llash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bular muammoni aniqlash, vaziyatni aniqlashtirish, argumentni tahlil qilish, masalani har tomonlama o'rganish, qarorlarni baholash mezonlarini va ma'lumot manbalarining ishonchliligini ishlab chiqish va umumlashtirishdan qochish qobiliyatini o'z ichiga oladi"

"Tanqidiy fikrlash - bu istalgan yakuniy natijaga erishish ehtimolini oshiradigan kognitiv usullar yoki strategiyalardan foydalanish. Ushbu ta'rif fikrlashni nazorat qilish, asoslilik va maqsadga muvofiqlik bilan tavsiflangan narsa, muammolarni hal qilish, xulosalarni shakllantirish, ehtimollik baholash va qaror qabul qilishda qo'llaniladigan fikrlash turi sifatida tavsiflanadi. Shu bilan birga, mutafakkir muayyan vaziyat va hal qilinayotgan muammoning turi uchun asosli va samarali ko'nikmalardan foydalanadi»

Tanqidiy fikrlash Amerika falsafiy assotsiatsiyasi tomonidan quyidagicha ta'riflanadi: "talqin qilish, tahlil qilish, baholash va interaktivlik bilan yakunlanadigan maqsadli, o'z-o'zini tartibga soluvchi mulohazalar, shuningdek, bu hukmga asoslanadigan aniq, kontseptual, uslubiy yoki kontekstual mulohazalarni tushuntirish. Insonning ideal tanqidiy tafakkuri odatda qiziquvchanlik, yaxshi bilim, ishonch sababi, ochiq fikrlilik, moslashuvchanlik, baholashda adolatlilik, shaxsiy qarama-qarshiliklarga nisbatan halollik, mulohaza yuritishda ehtiyotkorlik, muammolarni va murakkab masalalarni ko'rib chiqishga intilish, to'g'ri ma'lumotni topishda puxtalik, to'g'ri ma'lumotni topishda puxtalik, asosiy natijalar sifatida ishlatiladigan manbalarni tanlashda oqilonalik bilan bog'liq.

Bu kombinatsiya tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishni oqilona va demokratik jamiyat asoslarini tushunish bilan bog'laydi.

Tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishning motivatsion jihatlariga e'tibor qaratgan holda psixologik yo'nalishning ta'riflari:

"Tanqidiy fikrlash tabiatan refleksli bo'lib, muloqot, shaxs psixologiyasi bilan bog'liq. U nafaqat kognitiv (kognitiv), balki motivatsion soha, o'z-o'zini anglash bilan ham bog'liq. Biz odamlarning fikrlari bilan emas, balki moddiy dunyo hodisalari bilan shug'ullanadigan bo'lsak, biz uchun oddiy fikrlash etarli.

Tanqidiy fikrlash ijtimoiy va mustaqil fikrlashdir. Axborot tanqidiy fikrlashning yakuniy nuqtasi emas, balki boshlang'ich nuqtasidir. Tanqidiy fikrlash savollar berish va hal qilinishi kerak bo'lgan muammolarni tushunishdan boshlanadi. Tanqidiy fikrlash ishonchli dalillarga intiladi. Shu bilan birga, agar bahsli yoki maqbul deb e'tirof etilgan mumkin bo'lgan qarama-qarshi dalillar mavjudligi hisobga olinsa, argumentatsiya g'alaba qozonadi.

Har qanday Argument uchta asosiy elementga ega. Argumentning markazi, uning asosiy mazmuni bayon (shuningdek, tezis, asosiy g'oya yoki pozitsiya deb ataladi). Tasdiq bir qator dalillar bilan qo'llab-quvvatlanadi. Dalillarning har biri, o'z navbatida, dalillar bilan tasdiqlanadi. Dalil sifatida statistik ma'lumotlar, matndan parchalar, shaxsiy tajriba va umuman, ushbu dalil foydasiga gapiradigan va muhokamaning boshqa ishtirokchilari tomonidan tan olinishi mumkin bo'lgan barcha narsalardan foydalanish mumkin. Argumentatsiyaning barcha bu elementlari ostida - tasdiqlash, dalillar va dalillar - to'rtinchi element: poydevor. Asos - ma'lum bir umumiy asos,

boshlang'ich nuqta, u ma'ruzachi yoki yozuvchi va uning tinglovchilari uchun umumiy bo'lib, butun argument uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Kundalik va tanqidiy fikrlash belgilarini taqqoslash. Kundalik fikrlashning xarakterli belgilari: Tanqidiy fikrlashning o'ziga xos belgilari: axborotning turli talqinlarini ma'lumotni qabul qilishga ishonish, tushunchalarning birlashmasi printsiplarini, mexanizmlarini etarli asoslarsiz tushunish, gipoteza qurish, faktlarni tasodifiy guruhlash, hodisalarni asossiz tasniflash, hodisalarni asossiz yoki asossiz fikr yoki taxminga asoslangan fikr bildirish yoki taxmin qilish, taxmin qilish. O'z-o'zidan qaror qabul qilish, baholash mezonlariga tayanmasdan hukmlarni shakllantirish; faktlar va / yoki hodisalarni dastlabki tanqidiy tahlil qilish natijasida xulosalarni mantiqiy shakllantirish; fikrlarni ifodalashning aniqligi, aniqligi va o'ziga xosligi. nomuvofiqlik, mantiqsizlik, yuzakilik, oddiylik, tarafkashlik tanqidiy fikrlashning izchilligi, izchilligi, chuqurligi, ahamiyatliliigi, xolisligiga yo'l beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamirovich, B. A. A., Azimjon o'g'li, A. A., & Yigitali o'g'li, Q. Y. (2023). YOSHLARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING USTUVOR VAZIFALARI. Scientific Impulse, 1(9), 1432-1434.
2. Abdugani, B., Bahridin, A., Bahodir, P., & Ugli, Y. A. B. (2021). Education Is the Foundation of Sustainability. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 3, 14-17.
3. Abdugani, B., Bahridin, A., Bahodir, P., & Ugli, Y. A. B. (2021). Education Is the Foundation of Sustainability. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 3, 14-17.
4. Abdugani, B., Bahridin, A., Bahodir, P., & Ugli, Y. A. B. (2021). Education Is the Foundation of Sustainability. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 3, 14-17.
5. Abdugani, B., Bahridin, A., Bahodir, P., & Ugli, Y. A. B. (2021). Education Is the Foundation of Sustainability. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 3, 14-17.
6. Mamirovich, B. A., & Oybekovich, B. U. (2022). THE ROLE OF AMIR TIMUR IN THE HISTORY OF THE PEOPLE OF CENTRAL ASIA AND THE WORLD. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(13), 828-832.
7. Mamirovich, B. A. (2022). IMPLEMENTATION OF PERSONAL DEVELOPMENT IN EDUCATION AND PATRIOTISM IN THEM FORMING EDUCATION AGE THE ROLE OF OUR ANCESTORS IN THE PROCESS. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(13), 833-838.

8. Mamirovich, B. A. (2022). IMPLEMENTATION OF PERSONAL DEVELOPMENT IN EDUCATION AND PATRIOTISM IN THEM FORMING EDUCATION AGE THE ROLE OF OUR ANCESTORS IN THE PROCESS. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(13), 833-838.
9. Mamirovich, B. A. (2022). IMPLEMENTATION OF PERSONAL DEVELOPMENT IN EDUCATION AND PATRIOTISM IN THEM FORMING EDUCATION AGE THE ROLE OF OUR ANCESTORS IN THE PROCESS. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(13), 833-838.
10. Юсупов, А., & Убайдуллаев, С. С. (2022). ЮКСАК ВАТАНПАРВАРЛИК. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 5(2), 155-158.
11. Болтабоев, А. М. (2023). ПАТРИОТИЗМ. IQRO, 1(2), 112-117.
12. Ikhtiyor, S., Mamirovich, B. A., Bukhodirjon, Y. A., & Shokhmukhammad, M. (2021). METHODS OF USING EDUCATIONAL AND SKILLS OF STUDENTS IN TRAINING. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(8), 109-111.